

Możliwości rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw przemysłu drzewnego w Polsce*

Elżbieta Szczawińska
Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Pl. Trzech Krzyży 3/5, 00-507 Warszawa

W świetle przepisów ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. "Prawo działalności gospodarczej" do kategorii małych przedsiębiorstw zalicza się te, które w poprzednim roku obrotowym zatrudniały średniorocznie mniej niż 50 pracowników oraz osiągnęły dochód netto ze sprzedaży towarów i usług oraz operacji finansowych w złotych nie przekraczający równowartości 7 mln EUR lub te, których suma aktywów bilansu sporządzonego na koniec poprzedniego roku obrotowego w złotych nie przekroczyła równowartości 5 mln EUR.

Zgodnie z tą ustawą, do średnich przedsiębiorstw zalicza się firmy, które w poprzednim roku obrotowym zatrudniały mniej niż 250 pracowników oraz osiągnęły przychód netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nie przekraczający równowartości 40 mln EUR, lub firmy, których suma aktywów bilansu sporządzonego na koniec poprzedniego roku obrotowego w złotych nie przekroczyła równowartości 27 mln EUR.

W polskim przemyśle drzewnym dominują małe i średnie firmy. Małe stanowią około 99,6% ogólnej liczby podmiotów (łącznie z osobami fizycznymi). W 2001 r. firmy te zrealizowały 37% sprzedaży przemysłu drzewnego.

Wśród podmiotów zatrudniających powyżej 49 osób zarejestrowano 326 producentów wyrobów z drewna oraz 364 producentów mebli (2002 r.).

Sytuacja ekonomiczno-finansowa poszczególnych branż przemysłu drzewnego była zróżnicowana. Najlepsze wyniki finansowe notował przemysł meblarski, a najgorsze – przemysł tartaczny.

Dane przedstawione w tabelach 1 i 2 ilustrują wyniki ekonomiczno-finansowe w przemyśle drzewnym w kilku ostatnich latach. Deficytowa branża tartaczna zdecydowanie poprawiła swoje wyniki w 2003 r., co optymistycznie rokuje na przyszłość. Nie wykluczone, iż wpływ na to miało zaniechanie działalności produkcyjnej przez podmioty deficytowe w tej branży, o czym świadczy zmniejszenie się ogólnej liczby firm w stosunku do stanu z 2002 r.

Sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw miała wpływ na podejmowane inwestycje w przemyśle drzewnym. Najlepsze możliwości w tym zakresie, w różnych latach, miały branże: meblarska, stolarki budowlanej, płyt drewnopochodnych. Natomiast branża tartaczna miała ograniczone możliwości realizowania przedsięwzięć inwestycyjnych, na co wpłynęły, w dużej mierze, koszty zakupu surowca drzewnego.

Dotychczasowy rozmiar eksportu mebli oraz drewna i wyrobów drzewnych stanowi

* Skróć referatu wygłoszonego na konferencji "Prywatny sektor usług w obecnych i przyszłych uwarunkowaniach polskiego leśnictwa" w Izbie Edukacji Leśnej IBL w Sękocinie w dniu 24 października 2003 r. Konferencja była sponsorowana przez: Ministerstwo Środowiska, Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych i Stowarzyszenie Przedsiębiorców Leśnych im. Mieczysława Wierzbickiego.

Tabela 1. Wybrane wyniki ekonomiczno-finansowe przemysłu drzewnego

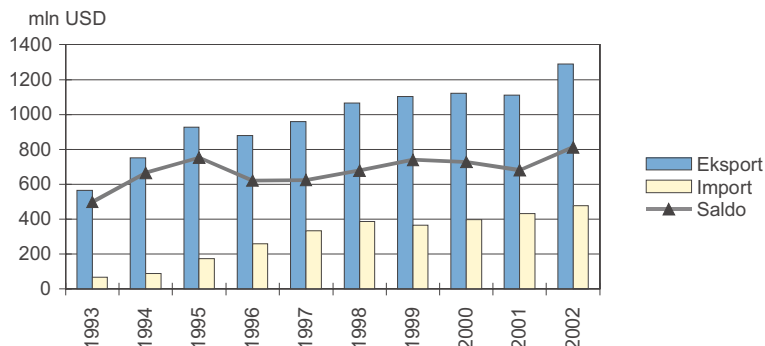
Lata	Produkcja mebli	Produkcja wyrobów z drewna				
		ogółem	w tym branży:			
			tartaczna	plyt drewno-pochodnych	stolarki budowlanej	opakowań
Przychody z całej działalności (mln zł)						
2001	12 023,8	10 065,7	2 453,3	4 082,5	2 506,1	373,6
2002	13 372,4	9 454,5	1 529,0	4 273,0	2 540,2	403,5
I pół. 2003	7 618,1	5 189,3	867,8	2 261,1	1 272,7	178,7
Przychody netto ze sprzedaży produktów (mln zł)						
2001	10 016,0	8 928,9	2 182,2	3 665,1	2 159,8	325,1
2002	11 441,4	8 451,6	1 319,6	3 914,5	2 191,6	368,7
I pół. 2003	6 758,7	4 810,7	776,7	2 133,9	1 161,2	160,5
Zadłużenie ogółem (mln zł)						
2001	3 834,5	4 774,3	1 182,9	2 218,1	956,2	114,4
2002	4 502,9	4 367,9	706,6	2 152,5	1 092,3	112,9
I pół. 2003	4 828,3	4 513,9	646,7	2 231,2	1 196,0	86,6
Wskaźnik poziomu kosztów z całej działalności (%)						
2001	98,4	99,4	102,8	98,0	98,1	98,5
2002	85,9	97,7	100,3	96,3	98,4	98,2
I pół. 2003	94,6	97,0	96,2	97,4	99,4	93,7

Źródło: Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej

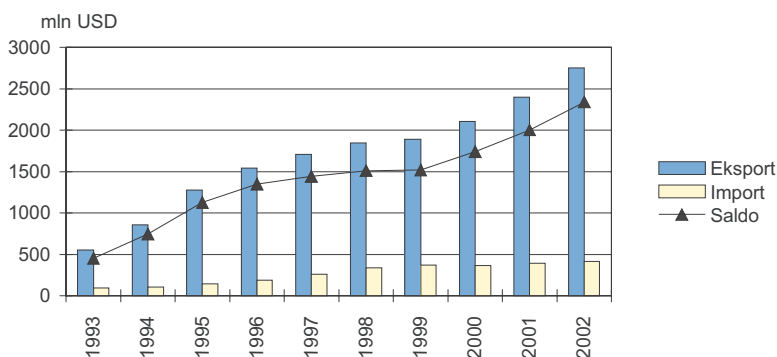
Tabela 2. Rentowność obrotu netto na tle przemysłu ogółem w latach 1997 – I półrocze 2003

Wyszczególnienie	1997	1998	1999	2000	2001	2002	I pół. 2003
Przemysł	1,9	0,4	-0,6	0,3	-0,3	0,2	1,8
Przetwórstwo przemysłowe	2,3	1,2	0,1	0,7	-0,4	0,3	2,6
Produkcja mebli	3,1	2,4	2,8	1,2	0,7	2,9	4,2
Produkcja wyrobów z drewna,	2,9	0,5	-0,2	2,0	-0,2	1,4	1,7
w tym: wyrobów tartacznych	-1,3	-2,5	-1,6	-1,3	-3,7	-1,0	2,8
plyt drewnopochodnych	2,9	-1,2	-3,1	3,6	1,3	2,7	1,1
stolarki budowlanej	6,5	5,4	4,6	3,5	1,0	0,8	-0,6

Źródło: Raport o stanie przemysłu 1998, 1999, 2001. Nakłady i wyniki przemysłu. Dane Ministerstwa Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej (w latach 1996–98 w jednostkach zatrudniających powyżej 50 osób, w latach 1999–2001 w jednostkach zatrudniających powyżej 49 osób)

Wykres 1. Trendy w eksporcie i imporcie drewna i wyrobów z drewna w latach 1993–2002
(Źródło: Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej)

Wykres 2. Trendy w eksporcie i imporcie mebli w latach 1993–2002
(Źródło: Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej)

o dużym znaczeniu przemysłu drzewnego dla polskiej gospodarki i stwarza szanse rozwoju rynków zbytu w przyszłości. Jego udział w eksporcie ogółem wynosi 9,8% (w analizie uwzględniono meble – PCN* 9401, 9403, oraz drewno i wyroby z drewna (PCN – 44, a dodatni bilans handlowy jest dodatni – 3,352 mln USD). W eksporcie wymienionych wyrobów udział mebli stanowi 68%. W ciągu ostatnich 10 lat sprzedaż zagraniczną mebli oraz drewna i wyrobów cechowała znaczna dynamika. Wartość wyrobów działu “drewno i wyroby z drewna” (PCN 44) wzrosła 2-krotnie w latach 1993–2002, a mebli (PCN 9401, 9403) 5-

krotnie, nie licząc takich produktów, jak stełaże pod materace itp. (wykres 1 i 2).

W 1995 r. w ramach działu “drewno i wyroby z drewna” (PCN 44) w eksporcie dominowały wyroby tartaczne, w tym: tarcica z udziałem – 24% oraz opakowania – 16%. Płyty wiórowe (PCN 4410) stanowiły zaledwie 2,7%. W 2002 r. udział pierwszych dwóch produktów zmniejszył się odpowiednio do 10,5% i 10,3%. Coraz większe znaczenie w eksporcie odgrywają płyty wiórowe – 9,4% (PCN 4410) i pilśniowe – 12,3% (PCN 4411) oraz wyroby stolarskie – 15% (PCN 4418). Eksport surowca drzew-

* PCN – Polska scalona nomenklatura towarowa handlu zagranicznego

nego (PCN 4403) zmalał z 4,8% w 1995 r. do 2,9% w 2002 r.

Wielkość eksportu małych i średnich przedsiębiorstw przemysłu drzewnego analizowano na podstawie danych z roku 1995 i z lat 1998–2000. Według tych danych eksport realizowany był w całości przez małe i średnie firmy.

Dobre wyniki w eksporcie stanowią o mocnej pozycji przemysłu drzewnego i wskazują na możliwość jego dalszego rozwoju.

Na tle całej Unii Europejskiej Polska charakteryzuje się bardzo niskim zużyciem wyrobów z drewna (poza płytkami wiórowymi i pilśniowymi), a zwłaszcza: tarcicy – na poziomie ok. 32% przeciętnego zużycia w UE, sklejek – 33% przeciętnego zużycia w UE, mebli – 9% przeciętnego zużycia w UE, co może zapowiadać zwiększenie chłonności rynku krajowego po otwarciu jednolitego rynku europejskiego.

Potencjał produkcyjny przemysłu drzewnego, nie w pełni wykorzystany, stanowi także doskonałą bazę dla rozwoju tego sektora i dalszego wzrostu konkurencyjności jego produktów o dużej wartości dodanej, zarówno w kraju, jak za granicą.

Do mocnych stron przemysłu drzewnego zaliczyć można:

- krajową bazę surowcową,
- znaczący udział w produkcji sprzedanej przemysłu ogółem (5,8%) i zatrudnieniu (8,1%),
- znaczący udział w eksporcie (9,8%, a bez eksportu drewna 9,5%) i dodatnie saldo w handlu zagranicznym,
- nowoczesny park maszynowy i wysoki poziom stosowanych technologii w niektórych branżach, głównie w przemyśle meblarskiego, stolarki budowlanej i płyt drewnopochodnych,
- wysoką zdolność niektórych zakładów wytwarzających meble czy płyty drewnopochodne, głównie z udziałem kapitału zagra-

nicznego, do konkutowania z przemysłem innych krajów UE,

– wyroby przyjazne środowisku.

Z kolei do słabych stron należą:

– niestabilność uregulowań prawnych dotyczących zaopatrzenia w surowiec drzewny, co utrudnia rozwój szczególnie branży tartacznej (w ocenie małych i średnich przedsiębiorstw),

– spadek popytu krajowego na wyroby drzewne,

– brak promocji drewna i wyrobów z drewna,

– zadłużenie,

– niedoinwestowanie większości firm branży tartacznej, niski poziom ich konkurencyjności,

– przestarzałe technologie w wielu przedsiębiorstwach sektora małych i średnich firm,

– niewystarczający do konkutowania na jednolitym rynku europejskim poziom wykształcenia kadry małych i średnich przedsiębiorstw,

– niedostateczna znajomość wyników badań rynku wyrobów drzewnych w małych i średnich przedsiębiorstwach,

– niedocenywanie monitoringu jakości produktów, szczególnie przeznaczonych na rynek krajowy

– niski stopień dostępności do internetu.

Rysują się również zagrożenia związane ze wzrostem kosztów surowca drzewnego i zaopatrzeniem w surowiec drzewny, a także wzrostem kosztów paliw i energii.

Uwarunkowania makroekonomiczne w bardzo istotny sposób oddziałują na ożywienie popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego, a zatem na możliwości rozwoju poszczególnych sektorów gospodarczych, w tym drzewnego.

Według danych Instytutu Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego wzrost PKB w Unii Europejskiej zwiększył się z 1% w 2002 r. do 2,5% w 2004 r., w tym w Niemczech odpowiednio z 0,2% do 1,5–2,0%.

W Polsce Strategia Gospodarcza Rządu „Przedsiębiorczość – Praca – Rozwój” w scenariuszu rozwoju gospodarki zakłada wzrost PKB o 5% w 2004 r. i ponad 5% w 2005 r. Ten scenariusz przewiduje stopniowe ożywienie rynku wewnętrznego. Potwierdzają to wskaźniki makroekonomiczne. W ciągu 6 miesięcy 2003 r. odnotowano wzrost PKB o 2,7% (1,4% w 2002 r.), co oznacza, że założony w ustawie budżetowej 3,5% wzrost zostanie zrealizowany. Produkcja sprzedana przemysłu wzrosła o 6,7% (1,4% za 2002 r.), a o 10,3% za 7 miesięcy 2003 r. Najwyższą dynamiką produkcji sprzedanej, w okresie 7 miesięcy 2003 r., charakteryzował się przemysł produkcji mebli – 132,2%.

Bardzo ważnym czynnikiem umożliwiającym rozwój przemysłu drzewnego są, obok popytu na wyroby z drewna, zasoby surowcowe. W związku z ewentualnymi nowymi inwestycjami zagranicznymi w przemyśle tartacznym mogą nastąpić zmiany możliwości zaopatrzenia się przez małe i średnie przedsiębiorstwa w wielkowimiarowy surowiec drzewny.

W polskim przemyśle tartacznym możliwości inwestycji mają przede wszystkim duże przedsiębiorstwa przerobu surowca drzewnego. Małe i średnie firmy dominują w przemyśle drzewnym i jego eksporcie. Z

tych względów, a również z uwagi na lokalizację w regionach o dużym bezrobociu, mało uprzemysłowionych, ich znaczenie jest doceniane w polityce polskiego rządu i w polityce Unii Europejskiej. Zatem opracowanie uregulowań systemowych, umożliwiających w dłuższym horyzoncie czasu zaopatrzenie w surowiec drzewny małych i średnich przedsiębiorstw przemysłu drzewnego jest aktualnie sprawą zasadniczą. Przeprowadzenie stosownej restrukturyzacji w przemyśle zapewni wzrost jego konkurencyjności. Restrukturyzacja ta została opóźniona ze względu na niekorzystną sytuację ekonomiczno-finansową przedsiębiorstw. Obecnie wyniki tych przedsiębiorstw ulegają wyraźnej poprawie (tab. 1 i 2).

Nie bez znaczenia jest fakt, iż na ujemne wyniki ekonomiczne branży tartacznej miała wpływ dynamika wzrostu cen surowca drzewnego. W całym okresie transformacji systemu gospodarczego wzrost cen produktów drzewnych nie nadążał za wzrostem cen surowca (tab. 3).

Rozwiązania szeregu problemów na styku „las – przemysł drzewny” można by oczekiwać w drodze integracji gospodarki leśnej z zakładami przerobu drewna. Doprowadzić to może do rozwiązania problemów związanych z zadłużeniem wobec dostawców drewna oraz jednoczesnego zwiększenia wspólnoty interesów. Sprzyjać to również może poprawie efektywności

Tabela 3. Dynamika wzrostu cen tarcicy i półfabrykatów tartych oraz przeciętnych cen drewna wielkowimiarowego w latach 1994–2001

Wyszczególnienie	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
	dynamika, rok poprzedni = 100%							
Drewno wielkowimiarowe ogólne- go przeznaczenia: iglaste	151,0	177,9	110,6	107,1	111,0	111,3	100,8	104,9
liściaste	152,4	157,2	106,9	103,2	107,8	109,1	105,0	104,2
Wyroby przemysłu drzewnego,	128,8	133,4	109,0	106,2	105,2	101,4	102,6	.
w tym tarcica i półfabrykaty tarte	139,9	149,1	108,1	104,2	104,7	102,9	101,6	

Źródło: „Strategia dla przemysłu drzewnego do 2006 roku”

wykorzystania drewna poprzez lepsze dostosowanie struktury podaży drewna do zapotrzebowania odbiorcy.

Procesom restrukturyzacji zakładów przemysłu drzewnego sprzyjają instrumenty zawarte w dokumentach: „Kierunki działań rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw od 2003 do 2006 roku” (z dnia 4 lutego 2003 r.) oraz „Strategia dla przemysłu drzewnego do 2006 roku” (z dnia 19 sierpnia 2003 r.). W interesie samych przedsiębiorstw jest wykorzystanie wskazanych w tych dokumentach źródeł fi-

nansowania rozwoju. Sprzyjać temu powinno zaangażowanie się izb i stowarzyszeń branżowych w akcję informacyjną o dostępnych środkach finansowych i innych formach wsparcia. Na stronach internetowych Ministerstwa Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej www.mgpips.gov.pl dostępne są wyżej wymienione dokumenty oraz inne ważne informacje dla przedsiębiorców. Na stronie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości www.parp.gov.pl publikowane są informacje o pomocy publicznej dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Materiały źródłowe

- Małe i średnie przedsiębiorstwa w Unii Europejskiej. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. Warszawa 2002.
- Główny Urząd Statystyczny. Nakłady i wyniki przemysłu 2002.
- Raport o stanie przemysłu w 1998, 1999, 2001.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2001–2002 Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2003.
- Strategia dla przemysłu drzewnego do 2006 roku przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 19 sierpnia 2003 r.
- Zagraniczna polityka gospodarcza Polski 2002–2003. Raport roczny. Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 2003.